

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه بیرجند
دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی
گروه علوم تربیتی

پایاننامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی

عنوان

طراحی ابزارسنجش مدیریت دانش در آموزش عالی و آزمون آن در دانشگاه بیرجند

استاد راهنما

دکتر هادی پورشافعی

اساتید مشاور

دکتر محسن آیتی

دکتر محسن نوکاریزی

پژوهشگر

خیرالنساء رمضان زاده

آبان ماه ۱۳۸۹

کلیه مزایا اعم از چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه، اقتباس و ... از پایاننامه
کارشناسی ارشد برای دانشگاه بیرجند محفوظ می‌باشد. نقل مطالب با ذکر منابع بلامانع
است.

من چه درپای تو ریزم که پسند تو بود

سرو جان را نتوان گفت که مقداری هست (سعدی)

پیش کش به آنان که: در فراز و نشیب زندگانییم یار و غمخوارم بودند و به من امید می دادند

پدرم و خواهرم و بردارم

و

به روح و روان مادرم

و

همسر مهربانم

او که وجودش همه عشقت و توان ناتوانیهایم بود و عشق به ادامه راه

و فرزند دلبندم

باشد که بخش کوچکی از زحماتشان جبران شود

تقدیر و تشکر

پس از حمد و ستایش ایزد یکتا، لازم میدانم مراتب امتنان خود را به استادان بزرگواری که از محضر

مبارکشان کسب فیض نمودهام تقدیم بدارم:

- از استاد بزرگوار و ارزنده جناب آقای دکتر هادی پورشافعی که راهنمایی این پایاننامه را بر عهده داشتند و در تمام مراحل این پژوهش از راهنماییهای عالمانه ایشان بهره‌های فراوان بردم و نقطه نظرات ارزشمند ایشان جهت تنظیم روششناسی پژوهش و تحلیل آماری داده - ها همچون چراغی روشنگر راه اینجانب بوده است .
- از اساتید محترم جناب آقای دکتر محسن آیتی و جناب آقای محسن نوکاریزی که علیرغم مشغله‌های فراوان با سعه صدر و حوصله علمی فراوان مشاوره پایاننامه را برعهده گرفتند.
- از استاد ارجمند جناب آقای دکتر احمد خامسان، که در آموزش جستجوی منابع الکترونیکی زحمات بسیاری را متحمل شدند.
- از استاد عزیز سرکار خانم دکتر میترا رستگو مقدم، که با تلاش صادقانه خویش اینجان ب را از تجربه‌های گرانقدرشان بهره‌مند ساختند.
- از استادان محترم داور که مسئولیت خطیر داوری پایاننامه را پذیرفته و نظارت مفید و سازنده‌ای ارائه نمودند.

و در پایان از همراهی و مساعدت خانواده‌های هاشمی و عیدی و دوستانم خانمها قاسمی، رضایی، موسوی، حسنزاده و عیدی کمال تشکر را دارم.

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف طراحی ابزار سنجش مدیریت دانش اعضای هیأت علمی تدوین گردیده است، روش پژوهش با توجه به ماهیت، هدفها و سؤالهای پژوهش، از نوع تحلیلی - توصیفی میباشد . بدین منظور در این پژوهش ابتدا مرور مبانی نظری از تحقیقات موجود در ارتباط با مدل‌های مدیریت دانش انجام شد و مؤلفه‌های اصلی و مورد توافق در کلیه مدلها استخراج شد که این مؤلفهها عبارتند از: خلق دانش (شناسایی، اکتساب ، تولید و ارائه)، سازماندهی و ذخیره سازی دانش، تبادل و اشتراک دانش و کاربرد و استفاده دانش. سپس پرسشنامه‌های بر اساس شاخصهای استخراج شده و با توجه به وظایف هیأت علمی طراحی گردید، روایی پرسشنامه به تأیید متخصصان مدیریت دانش رسید و پایایی آن نیز از طریق آلفای کرونباخ بدست آمد و در نهایت این پرسشنامه در بین اعضای هیأت علمی اجرا شد که نتایج حاصل نشان داد که تمامی مولفهها از نظر اعضای هیأت علمی در سنجش مدیریت دانش بالاتر از حد متوسط هستند.

کلید واژه: مدیریت دانش، خلق دانش، تبادل و اشتراک دانش، ذخیره سازی و سازماندهی دانش، کاربرد و

استفاده دانش، اعضای هیأت علمی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	۱-۱ مقدمه
	۲
۲	۲-۱ بیان مسئله
۵	۳-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش
۵	۴-۱ اهداف پژوهش
۵	۵-۱ سؤالات پژوهش
	۱-۵-۱ سؤال کلی پژوهش
	۵
۶	۲-۵-۱ سؤالات جزئی پژوهش
۶	۷-۱ تعاریف اصطلاحات پژوهش
۶	۱-۷-۱ تعاریف نظری
۶	۲-۷-۱ تعاریف عملیاتی
	فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش
۸	۱-۲ مقدمه
	۲-۲ تعارف و مبانی نظری
	۸
۸	۱-۲-۲ تاریخچه
	۲-۲-۲ سلسله مراتب دانش
	۹
۹	۱-۲-۲-۲ داده، اطلاعات، دانش
۱۱	۱-۲-۲-۲ انواع دانش
۱۳	۳-۲-۲ مدیریت دانش: تعاریف و مفاهیم
۱۷	۴-۲-۲ تفاوت مدیریت دانش با مدیریت اطلاعات
۱۷	۵-۲-۲ اهمیت مدیریت دانش
۱۸	۶-۲-۲ مدیریت دانش در آموزش عالی
۲۱	۷-۲-۲ راهبردهای توسعه‌ی مدیریت دانش
۲۵	۸-۲-۲ بررسی مدل‌های مدیریت دانش

	مدل «پایه های ساختمان دانش» ۱-۸-۲-۲
	۲۶
	مدل مک الروی ۲-۸-۲-۲
	۲۷
۲۸	مدل جاشپارا ۳-۸-۲-۲
	مدل ایرانشاهی ۴-۸-۲-۲
	۲۸
۲۹	مدل نوناکو و تاکوچی ۵-۸-۲-۲
۳۰	مدل «هفت سی» ۶-۷-۲-۲
۳۱	مدل ویلیام کینگ ۷-۸-۲-۲
۳۳	مدل سایر ۸-۸-۲-۲
۴۱	مدل خلاصه ۹-۲-۲
	مدل مدیریت دانش اعضاء هیات علمی ۳-۲
	۴۳
۴۳	مدل خلق دانش ۱-۳-۲
۴۴	مدل تبادل یا اشتراک دانش ۲-۳-۲
۴۶	مدل برنامه ها و رویه های رسمی و غیررسمی در جهت به اشتراک گذاری دانش ۱-۲-۳-۲
۴۷	مدل بکارگیری فناوری اطلاعات ۲-۲-۳-۲
۴۷	مدل ذخیره سازی و سازماندهی دانش ۳-۳-۲
۴۸	مدل کاربرد دانش ۴-۳-۲
۴۸	مدل ارزشیابی دانش ۵-۳-۲
۵۰	مدل پیشینه پژوهش ۴-۲
۵۳	مدل نتیجه گیری ۵-۲

فصل سوم: روش پژوهش

	روش پژوهش ۱-۳
۵۵	جامعه آماری، تعداد نمونه و روش نمونه گیری ۲-۳
۵۵	ابزار گردآوری اطلاعات ۳-۳
۵۶	روش گردآوری اطلاعات ۴-۳
۵۷	شیوه استخراج شاخص ها از ادبیات و پیشینه پژوهش ۵-۳

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

۵۹	۱-۴ مقدمه
	۲-۴ تجزیه و تحلیل کلامی داده‌ها در قالب جداول تحلیل مدل و شاخص‌ها
	۵۹
۵۹	۱-۲-۴ تحلیل مدل‌ها
۶۶	۲-۲-۴ شاخص‌سازی بر اساس پیشینه
	۳-۴ تجزیه و تحلیل آماری پرسشنامه
	۷۱
۷۱	۱-۳-۴ اطلاعات توصیفی
	۱-۳-۴-۱ گروه نمونه به تفکیک دانشکده
	۷۱
۷۲	۱-۳-۴-۲ اطلاعات توصیفی پرسشنامه
۷۲	۱-۳-۴-۱-۲ مؤلفه خلق دانش (تولید، شناسایی و اکتساب)
۷۵	۱-۳-۴-۲-۲ مؤلفه تبادل و اشتراک دانش
	۱-۳-۴-۳-۲ مؤلفه ذخیره‌سازی و سازماندهی دانش
	۷۶
۷۷	۱-۳-۴-۲-۴ مؤلفه کاربرد و استفاده دانش
	۱-۳-۴-۳ تحلیل استنباطی داده‌ها
	۷۸
۷۸	۱-۳-۴-۱-۳ مؤلفه خلق دانش (تولید، شناسایی و اکتساب)
۷۸	۱-۳-۴-۲-۳ مؤلفه تبادل و اشتراک دانش
	۱-۳-۴-۳-۳ مؤلفه ذخیره‌سازی و سازماندهی دانش
	۷۹
۸۰	۱-۳-۴-۳-۴ مؤلفه کاربرد و استفاده دانش

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و بحث

۸۲	۱-۵ خلاصه نتایج آزمون سؤالات پژوهش
----	------------------------------------

۸۲	۱-۱-۵ خلاصه نتایج آزمون سؤال اول
۸۲	۲-۱-۵ خلاصه نتایج آزمون سؤال دوم
۸۲	۳-۱-۵ خلاصه نتایج آزمون سؤال سوم
۸۴	۲-۵ بحث
۸۵	۳-۵ پیشنهادات
	۴-۵ محدودیت‌ها
	۸۶
۸۷	منابع
۹۵	پیوست

فهرست جداول

۴۱	جدول شماره ۲ - ۱ خلاصه مدلها
	جدول شماره ۲-۲: خلاصه مدل‌ها از اولیورا (۲۰۰۶) و آلازمی و زئیری (۲۰۰۳)
	۴۲
	جدول ۱-۳: توزیع جامعه آماری پژوهش بر مبنای دانشکده و رتبه علمی استاد
	۵۵
	جدول ۲-۳: ضریب آلفای کرونباخ مؤلفه‌های پژوهش
	۵۷
۶۶	جدول شماره ۴-۱ شاخص سازی بر اساس پیشینه
۷۱	جدول ۲-۴: فراوانی و درصد گروه نمونه به تفکیک دانشکده
۷۲	جدول ۳-۴: توزیع گروه نمونه و بازگشت پرسش‌نامه‌ها
	جدول ۴-۴: خلق دانش: تولید
	۷۲ جدول ۵-۴: مؤلفه خلق دانش: زیر مؤلفه شناسایی
	۷۳
۷۴	جدول ۶-۴: مؤلفه خلق دانش: زیر مؤلفه اکتساب
۷۵	جدول ۷-۴: تبادل و اشتراک دانش
	جدول ۸-۴: ذخیره سازی و سازماندهی دانش
	۷۶ جدول ۹-۴: استفاده و کاربرد
	۷۷
۷۸	جدول ۱۰-۴: خلق دانش: تولید، شناسایی، اکتساب

۷۹	جدول ۴- تبادل و اشتراک دانش :۱۱
۷۹	ذخیره سازی و سازماندهی دانش جدول ۴-۱۲
۸۰	استفاده و کاربرد جدول ۴-۱۳:

فهرست اشکال

	شکل شماره ۲-۱- چرخه حیات مدیریت دانش ۱۵
۱۹	شکل شماره ۲-۲: کاربرد مدیریت دانش در تهیه یک مقاله
۲۱	شکل ۲-۳ چگونگی مشارکت افراد در دانشگاه‌ها
۲۸	شکل شماره ۲-۴: اجزای مدل «پایه های ساختمان دانش»
۲۹	شکل شماره ۲-۵: اجزای مدل ایرانشاهی
۲۹	شکل شماره ۲-۶ مدل نوناکو و تاکوچی
۳۰	شکل ۲-۷ مدل «هفت سی»
۳۱	شکل شماره ۲-۸ ویلیام کینگ
	شکل شماره ۲-۹ ارتباط اجتماعی کردن، ترکیب سازی، بیرونی سازی و درونی سازی ۳۱
۳۳	شکل شماره ۲-۱۰: چرخه مدیریت دانش شکل شماره ۲-۱۱ اجزای مدل نوٹ ۳۴
۴۰	شکل شماره ۲-۱۲ مدل دینامیک مدیریت دانش
۴۵	شکل شماره ۲-۱۳: روش‌های انتشار دانش شکل شماره ۴-۱ مدیریت دانش اعضای هیأت علمی (مدل پیشنهادی) ۵۹
۶۵	شکل شماره ۴-۲ تحلیل مدل‌های مدیریت دانش

فهرست اشکال

شکل شماره ۳-۱: نمودار: توزیع جامعه آماری پژوهش بر مبنای دانشکده و رتبه علمی استاد

فصل اول

کلیات پژوهش

در این فصل، کلیات پژوهش شامل بیان مسئله، ضرورت و اهمیت پژوهش، گزاره‌های پژوهش (اهداف-سؤالات) و تعاریف نظری و عملیاتی ارائه شده است.

سازمان‌ها همواره تحت تأثیر محیط پیرامون خود قرار دارند که این عوامل غالباً کمتر تحت نظارت و کنترل سازمان می‌باشند. چنان‌چه سازمانی بتواند این عوامل محیطی را شناسایی و کنترل کند، بهتر می‌تواند حیات و بقای خود را تداوم بخشد.

امروزه محیط سازمان‌ها به لحاظ تحولات علمی و فن‌آوری روز به روز بی‌ثبات‌تر و پیچیده‌تر می‌شوند؛ در چنین شرایطی سازمان‌هایی برنده و کامیاب هستند که ضمن کسب دانش و آگاهی وسیع از عوامل محیطی، حفظ بقا و حیات خود، زمینه‌ی رشد و پویایی و افزایش عملکرد سازمان را بهبود و ارتقا بخشند. یکی از راه‌های تحقق این امر مقوله‌ی مدیریت دانش است (رجایی، رحیمی، ۱۳۸۷).

دانشگاه‌ها قادرند از طریق تقویت و گسترش این دارایی ارزشمند، یعنی دانش، فرآیند توسعه و پیشرفت جوامع را تسهیل نمایند. از دیگر سو، فرآیند تسهیم دانش در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، راهکارهای تجربه شده‌ای را به منظور بهبود محیط یادگیری و غنی‌سازی تجارب دانشجویان مطرح می‌نماید (نعمتی و جمشیدی، ۱۳۸۶).

و از طرف دیگر، پیشرفت‌های تکنولوژیک، بالا رفتن انتظارات و تغییرهای جمعیتی دانشجویان، تقاضاهای ذینفعان برای پاسخگویی و ابزارهای جدید، ارائه مطالب آموزشی همگی چالش‌های کنونی هستند که نیاز به نوآوری در آموزش عالی را ضروری می‌کنند. روبه‌رو شدن با این چالش‌ها مشکل بسیار بزرگی است که نتیجه آن دستیابی به محیطی دارای منابع مالی محدود می‌باشد و روشن است که مؤسسات آموزشی باید روش‌های سنتی فعالیت‌های خود را مورد بازبینی قرار داده، به منظور ماندگاری سازمان در زمان حال و آینده اقدام به کارگیری روش‌ها و فنون جدید کنند (فورست^۱، جولیه^۲ و روی^۳، ۲۰۰۷).

۱-۲ بیان مسئله

امروزه همه گروه‌های علمی اذعان می‌دارند، سازمان‌ها برای حضور مستمر و پایدار در دنیای پررقابت باید حول محور علم و دانش فعالیت نمایند. آموزش و پژوهش دو کارکرد اصلی دانشگاه-هاست، که پرداختن شایسته به آنها مستلزم بهره‌برداری صحیح و اصولی از دانش و اطلاعات موجود است. دانشگاه‌ها عمده‌ترین مراکز تولید و اشاعه دانش هستند و نوآوری و در نتیجه خلق دانش جدید، همواره از مهم‌ترین کارکردهای مؤسسات آموزش عالی به شمار آمده است. در این راستا، بیشترین اهتمام جامعه دانشگاهی در ارتقای دانش و تقویت سرمایه‌های فکری با بهره‌مندی از منابع موجود بوده است. این منابع نه تنها شامل منابع اطلاعاتی، بلکه نیروهای فکری و منابع انسانی نیز می‌باشد. در نتیجه، لازم است با به‌کارگیری شیوه‌های صحیح مدیریت، منابع مورد نظر شناسایی و به‌گونه‌ای سازمان یافته مورد بهره‌برداری قرار گیرند (حاضری، ۱۳۸۵). مدیریت دانش

^۱Furst
^۲Julie
^۳Roy

شامل طیف وسیعی از فعالیت‌ها است که برای مدیریت، مبادله، خلق یا ارتقای سرمایه‌های فکری در یک سازمان به کار می‌رود.

با توجه به این که دانش یکی از عوامل بنیادی است که کاربرد موفق آن، به دانشگاه‌ها کمک می‌کند تا خدمات بدیع ارائه دهند و در محیط متکی بر دانش است که دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی قادر می‌شوند؛ مزیت‌های رقابتی و برتری‌های علمی خود را همچنان حفظ نمایند (نعمتی، ۱۳۸۴)، و این که امروزه در عصر شتابان دانش و فناوری که سیمای مراکز آموزش عالی به کلی در حال تغییر است، برخورداری اساتید به عنوان تأثیرگذارترین عامل در برنامه‌های آموزشی، از دانش، اطلاعات، فنون، اصول و راهبردهای آموزشی به تنهایی کافی نیست؛ بلکه سازماندهی، به‌کارگیری و استفاده‌ی بهنگام و بجا از اطلاعات در محیط‌های آموزشی امری ضروری است. از سوی دیگر با توجه به پژوهش‌های انجام شده در زمینه مدیریت دانش در آموزش عالی، ملاحظه می‌شود که با کاربرست مدیریت دانش در دانشگاه‌ها کار تدریس و یادگیری بهبود می‌یابد (مک کارتی^۱، ۲۰۰۶: ۳).

حال با این که دانشگاه‌ها خود مخازن دانش هستند؛ تاکنون توجه کافی به سرمایه‌های فکری و منابع علمی تولید شده به وسیله جامعه دانشگاهی مبذول نداشته‌اند، بدین‌سان که تا به امروز هیچ‌گونه کنترلی بر دانش غیرمکتوب موجود در اذهان، صورت نگرفته و اطلاعات مدون تولید شده در داخل نیز به ندرت به گونه‌ای مجتمع و یکپارچه جمع‌آوری و در چارچوبی نظام مند مدیریت شده است (حاضری، ۱۳۸۵).

با توجه به بررسی‌های انجام شده مدیریت دانش با وجود ماهیت دانش محور بودن دانشگاه کمتر مورد ارزیابی قرار گرفته و پژوهش‌ها بیشتر در سازمان‌های غیر آموزشی انجام گرفته است، و از طرفی بررسی مدیریت دانش در دانشگاه‌ها مستلزم در اختیار داشتن ابزار مناسب برای سنجش مدیریت دانش در محیط دانشگاه است بنابراین؛ محیط‌های دانشگاهی با توجه به ویژگی دانش محور بودن آن ایجاب می‌نماید که برای سنجش مدیریت دانش در این محیط از ابزار متناسب با آن بهره‌گرفت. به‌ویژه در مورد وظایف آموزشی و پژوهشی که دانشگاه‌ها را بطور خاص از سایر سازمان‌ها متمایز می‌سازد و همچنین با توجه به پژوهش‌های سانترو و گوپالاکریشمن^۲ (۲۰۰۰) که تبادل دانش بین ۲۱ مرکز تحقیقاتی دانشگاهی و ۱۸۹ شرکت را در ایالات متحده آمریکا بررسی کرده است و راولی^۳ (۲۰۰۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی میزان آمادگی مؤسسات آموزش عالی برای اجرای مدیریت دانش»، قابلیت اجرایی مفاهیم مدیریت دانش را در آموزش عالی انگلستان بررسی کرده است، همچنین مارتین و مارین^۴ (۲۰۰۵) در پژوهشی با عنوان «نقش رهبری مؤسسات آموزش عالی در فرایند دانش» به بررسی نقش‌های کلیدی رهبری

^۱ McCarthy

^۲ Santoro and Gopalakrishnan

^۳ Jennifer Rowley

^۴ Martin and Marion

در آموزش عالی پرداخته است وژنگ^۱، هوانگ^۲ تونلی^۳، جینگ^۴ (۲۰۰۵) در پژوهشی با عنوان «مدیریت دانش تطبیقی: مطالعه مقدماتی بین دانشگاه های چین و آمریکا» به تجزیه و تحلیل و مقایسه چهار عامل اصلی شامل اولویت‌ها، نیازهای دانش عملکردی، ابزارهای فناورانه و ساختار مدیریتی مدیریت دانش بین دانشگاه‌های این دو کشور پرداختند و تحقیقات داخلی مانند قلی زاده (۱۳۸۳) تحقیقی با عنوان «نسبت میان فرایند تبدیل دانش و فرهنگ سازمانی» در دانشگاه مشهد انجام داده است و رسول آبادی (۱۳۸۶) پژوهشی تحت عنوان بررسی میزان آشنائی اعضای هیئت علمی و سایر مدرسین دانشگاه علوم پزشکی کردستان با شیوه های جستجوی اطلاعات در اینترنت و رابطه آن بر فعالیت های علمی و پژوهشی آنان انجام داده است و رجایی و رحیمی پور (۱۳۸۷) پژوهشی را تحت عنوان بررسی رابطه بین فرایند تبدیل مدیریت دانش و عملکرد اعضای هیأت علمی دانشگاه اصفهان انجام دادند. در مجموع تحقیقات مطالعه شده نشان می‌دهد که در ایران ابزاری برای سنجش مدیریت دانش بخصوص در آموزش عالی طراحی نشده است و ابزارهای ساخته شده در تحقیقات خارج از کشور دلیل عدم بومی بودن و اینکه نتوانسته‌اند تمامی مؤلفه‌های مدیریت دانش را بطور همه جانبه مورد بررسی قرار دارند و دربرگیرنده حیطه مورد نظر بطور کلی نمی‌باشند، نمی‌توانند ابزاری مناسب برای سنجش مدیریت دانش اعضای هیأت علمی باشند، لذا در این تحقیق، پس از مطالعه و بررسی ادبیات و تعدادی از مدل‌های مدیریت دانش، مؤلفه‌های اصلی که اساس همه مدل‌ها را تشکیل می‌دهد و با توجه به محیط دانشگاه کاربرد بیشتری دارد انتخاب شده است.

سپس بر اساس پیشینه و نظریات صاحب‌ظران در مورد هر مؤلفه به شاخص‌سازی مؤلفه‌های انتخابی پرداخته و پرسشنامه بر اساس آن مطالعات تدوین گردید.

۱-۳ اهمیت و ضرورت پژوهش

در هزاره سوم میلادی، بقاء و رشد تمامی سازمان‌های آموزشی، تجاری و صنعتی، ملازم با بهره‌گیری بهینه از سرمایه‌های انسانی، فکری و اطلاعاتی گشته است. انفجار دانش و انقلاب نوین اطلاعاتی، توسعه روزافزون شبکه‌های ماهواره‌ای و رسانه‌ای و پدیده جهانی شدن از عوامل کلیدی مؤثری هستند که در راستای گذر و انتقال به یک جامعه مبتنی بر علم و دانش و دانایی حرکت می‌نمایند.

امروزه، افزایش قابلیت‌ها و توان ارتقاء مهارت‌های آموزشی و پژوهشی، از طریق بهره‌گیری خردمندان از فن‌آوری‌های نوین، یک عامل کلیدی برای بقاء دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به شمار می‌آید. اینک دانش مهم‌ترین سرمایه‌ای است که هر سازمان می‌تواند کسب نماید و آن را گسترش دهد. در ارتباط با مدیریت دانش می‌توان اذعان داشت که بیش از آنکه نوعی تفکر یا

¹ . Geng

² . Huang

³ Toenley

⁴ Jinghang

رویکرد درباره چگونگی اداره سازمان‌ها و مؤسسات باشد؛ نوعی دارایی راهبردی برای افراد و سازمان است. با اطمینان می‌توان گفت که پایه و اساس مدیریت دانش در یک دوره کوتاه مدت، به بهره‌برداری بهینه از اطلاعات قابل دسترس و منابع موجود منجر خواهد شد و این درحالی است که در دوره‌های بلند مدت نیز قادر می‌باشد، پیشرفت و توسعه سازمانی را برای آینده‌ای مطمئن تقویت نماید (نعمتی، ۱۳۸۴).

تولید دانش به عنوان یکی از کارکردهای مورد انتظار دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و در رتبه‌بندی آنها تأثیر بسزائی دارد. تولید دانش با به‌کارگیری دانش برای ایجاد دانش ارتباط مستقیم دارد و این فرایند مستلزم آن است که اعضای هیأت علمی، مدرسان و محققان و پژوهشگران دانشگاه راه‌های یافتن دانش و اطلاعات را بشناسند. تولید دانش در دانشگاه‌ها نتیجه فعالیت‌های پژوهشی و علمی اعضای هیأت علمی، مدرسان و پژوهشگران دانشگاه است که معمولاً به صورت تولید مقالات پژوهشی و تدوین و ترجمه کتاب‌های علمی نمود پیدا می‌کند و جزء وظایف آنان است (رسول آبادی، ۱۳۸۶).

اگر دانشگاهی به راحتی قادر نباشد، شکل صحیح دانش را در جایگاه مطلوب آن تعیین نماید، در عرصه‌های رقابتی با مشکل مواجه خواهد گردید. در حالی که نوآوری و خلاقیت راه پیروزی در جهان امروز است، دانشگاه باید بتواند دانش مطلوب را در جای مناسب بکارگیرد. مدیریت دانش، به ایجاد توان مضاعف از طریق دانش می‌پردازد. آموزش تنها یک فرآیند واکنش-پذیر نیست که از دانش و تجارب گذشته استفاده نماید، بلکه سازمان‌های آموزشی واقعی تنها از طریق اعضای که از مهارت‌های شغلی بالایی برخوردارند و همچنین اعضای که در حال آماده-سازی، پیش بینی، تحت تأثیر قرار دادن و شکل دادن به فرصت‌های شغلی پیش رو هستند، با آینده مواجه می‌گردند. از طریق تفکیک میان ساختار سازمان‌هایی که بر دانش متکی هستند، می‌توان به عرصه‌های مبادله دانش و خلاقیت و نیز ایجاد شبکه در آن سوی مرزها اشاره نمود. دانشگاهی که بر اساس چنین ساختارهایی اداره می‌شود، توانایی بیشتری در مقابله با چالش‌های پیچیده آینده خواهد داشت (نعمتی، ۱۳۸۴).

۴-۱ اهداف پژوهش

- طراحی ابزار سنجش مدیریت دانش در آموزش عالی (اعضاء هیأت علمی دانشگاه)

۵-۱ سؤالات پژوهش

۱-۵-۱ سؤال کلی پژوهش

ابزار سنجش مدیریت دانش شخصی اعضای هیأت علمی دانشگاه دارای چه مؤلفه‌ها و شاخص‌هایی است؟

۲-۵-۱ سؤالات جزئی پژوهش

- ۱- کدام مدل مدیریت دانش، مدلی کاربردی و جامع در آموزش عالی (دانشگاه)، بر اساس مدل‌های ارائه شده توسط صاحب‌نظران مدیریت دانش می باشد؟
- ۲- مهم‌ترین مؤلفه‌های سنجش مدیریت دانش در آموزش عالی چیست؟
- ۳- شاخص‌های هر مؤلفه مدیریت دانش اعضای هیأت علمی، کدام است؟

۷-۱ تعاریف اصطلاحات پژوهش

۱-۷-۱ تعاریف نظری

الف - دانش^۱

«دانش، درک، آگاهی و یا شناختی است که در خلال مطالعه، تحقیق، مشاهده یا تجربه نسبت به جهان بیرونی در فرد ایجاد می شود» (یمین فر، ۱۳۸۲، ص ۹۷).

ب - اطلاعات^۲

داده‌های است که به سادگی قابل درک و تفسیر بوده و در زمینه مورد نظر معنادار هستند.

(مختاری، ۱۳۸۳).

د - مدیریت دانش^۳

مدیریت دانش شیوه شناسایی، در اختیار گرفتن، سازمان‌دهی و پردازش اطلاعات جهت خلق دانش می‌باشد که پس از آن توزیع می‌شود و سپس در دسترس دیگران قرار می‌گیرد تا برای خلق دانش بیشتر استفاده شود (رادینگ، ۱۳۸۳).

۱-۷-۲ تعاریف عملیاتی

مدیریت دانش

شیوه‌هایی که اعضای هیأت علمی به شناسایی منابع دانش و خلاءهای دانش پرداخته و سپس اطلاعات و دانش مورد نیاز خود را کسب و براساس آن به ارائه و تولید دانش می‌پردازند و همچنین دانش و اطلاعات خود را به دیگران انتقال داده و از دیگران می‌گیرند و آن را براساس الگوهای طبقه بندی کرده و در قالب پوشه‌هایی ذخیره‌سازی می‌کنند و در نهایت دانش و اطلاعات بدست آمده را مورد استفاده و کاربرد قرار می‌دهند و در این پژوهش با استفاده از ابزار محقق ساخته سنجیده خواهد شد.

^۱ knowledge
^۲ Information
^۳ Knowledge mamgment

فصل دوم

ادبیات و پیشینه پژوهش

در این فصل، ضمن بیان داده، اطلاعات، دانش، مدیریت دانش، پیشینه نظری پیرامون مدیریت دانش در آموزش عالی و مدل‌های مدیریت دانش توضیحاتی ارائه شده است. در ادامه بعد از تشریح مدل ارائه شده در این پژوهش، مروری بر تحقیقات انجام گرفته در داخل و خارج ایران در ارتباط با موضوع پژوهش ارائه شده است. لازم به ذکر است که تحقیقات انجام شده فقط درباره مدیریت دانش در آموزش عالی بوده و محقق نتوانسته پژوهشی را پیدا کند که اساس این پژوهش قرار گیرد و تکیه بر مبانی نظری پژوهش بوده است.

۱-۲ مقدمه

دانش بشری هر ۳۳ سال دو برابر می‌شود، در حالی که ظرفیت فکری انسان‌ها هر ۱/۵ تا ۳ میلیون سال دو برابر می‌شود. سازمان‌ها نیز از انباشتگی دانش بی‌بهره نبوده‌اند، به طوری که افزایش حجم

اطلاعات در سازمان‌ها و لزوم استفاده از آن در تصمیم‌های سازمانی طی دو دهه اخیر باعث ظهور پدیده‌ای به نام مدیریت دانش شده است (پیری، آصفزاده، ۱۳۸۵) و این درحالیست که تحولات پدید آمده در سه دهه اخیر در عرصه جهانی، نظیر پایان یافتن جنگ سرد و فروپاشی نظام‌های دستوری و کنترلی، بیکاری فزاینده در اروپا و افزایش نابرابری، در کشورهای در حال توسعه و حتی در کشورهای رده نخست توسعه یافته و ثروتمند، و تغییرات شتابان ناشی از رشد سریع فناوری‌ها و دانش‌محور شدن بخش گسترده‌ای از فعالیت‌های اقتصادی از جمله عواملی هستند که موجب پدید آمدن تقاضای فزاینده‌ای برای بازسنجی نقش دولت‌ها شده‌اند. با توجه به شرایط نوین اقتصاد جهانی که آن را «اقتصاد دانش» نام نهاده‌اند، این شرایط به صورت فزاینده‌ای به شیوه سازماندهی آموزش دولت‌ها بستگی دارد، چراکه دانش، در اقتصاد نوین، به با ارزش‌ترین کالا تبدیل شده است و دولت‌ها انتخابی جز افزایش سرمایه‌گذاری در آموزش نخواهند داشت (جاودانی، ۱۳۸۴). چنین به نظر می‌رسد که در نسل آینده تکوین دانش به امکانی برای شکل‌گیری اجتماعی دانشگاه‌ها نقش مهمی در جامعه بازی می‌کنند. رد^۱ (۲۰۰۰) بحث می‌کند که دانشگاه‌ها مرکز تولید ذخیره و انتشار دانش هستند و از طریق تدریس، تحقیقات به جامعه خدمت می‌دهند، دانش از طریق تدریس و تحقیقات در جامعه تولید می‌شود پس این مهم که مدیریت دانش در دانشگاه‌ها امری مهم تلقی نماییم، ضروری می‌نماید (ماپونیا^۲، ۲۰۰۴).

۲-۲ تعارف و مبانی نظری

۲-۲-۱ تاریخچه

بیان دقیق تاریخچه پیدایش و نزع مدیریت دانش امکان پذیر نمی‌باشد. در حقیقت، مدیریت دانش از نخستین سال‌های زندگی بشر و حتی در عصر شکار نیز وجود داشته است و بشر به جمع‌آوری و انتقال اطلاعات و دانش مرتبط با موضوع شکار و گسترش درک و شناخت خود از محیط پیرامونشان در زمینه‌های میزان منابع غذایی و فرصت‌ها و خطرات موجود در قلمروشان می‌پرداختند. انسان‌ها بطور مستمر بدنبال دستیابی به علم و تکنولوژی به منظور حفظ بقا و مقابله با حیوانات وحشی و بلایای طبیعی بودند. زندگی بشر آرام آرام پیشرفت نمود و تجارب افزون گشت و علیرغم اینکه هیچ‌گونه روش نظام‌مندی بمنظور ذخیره‌سازی، تسهیم و مدیریت دانش در آن زمان وجود نداشت، اما دانش از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یافت. دانش به منظور تامین نیازهای جوامع در دوره‌های تاریخی پس از آن، از جمله عصر کشاورزی و صنعت بکارگیری و مدیریت گردید. مدیریت دانش مفهومی تازه در تاریخ رشد بشر محسوب نمی‌شود، این درحالیست که واژه مدیریت دانش در سالهای اخیر عمومیت بیشتری یافته است (گرتین^۳، ۱۹۹۹).

این مفهوم، در برنامه‌ریزی در اواخر قرن بیستم و به دنبال ورود بشر به "عصر اطلاعات" رونق گرفت. مدیریت دانش، به اهمیت هوشمندی سازمانی و فردی برای تطابق شرایط سازمان

^۱Reid
^۲Maponya
^۳Gurteen